

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

13 квітня 2017 р.

Київ

№ 12-рк

ПАТ «ДТЕК Західенерго»
ТОВ «ДТЕК Східенерго»
ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»

Про усунення умов, що сприяють
виникненню порушень
законодавства про захист
економічної конкуренції

1. ПРЕДМЕТ РЕКОМЕНДАЦІЙ

- (1) Антимонопольний комітет України здійснює розгляд справи № 128-26.13/114-15, розпочатої розпорядженням державного уповноваженого Антимонопольного комітету України від 18.09.2015 № 02/167-р за ознаками вчинення суб'єктом господарювання в особі публічного акціонерного товариства «ДТЕК Дніпроенерго» (далі – ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго»), товариства з обмеженою відповідальністю «ДТЕК Східенерго» (далі – ПАТ «ДТЕК Східенерго»), публічного акціонерного товариства «ДТЕК Західенерго» (далі – ПАТ «ДТЕК Західенерго») порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50, частиною першою статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку електричної енергії України.
- (2) Справу № 128-26.13/114-15 розпочато на підставі подань Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП) від 16.04.2015 № 3611/20/61-15, від 08.06.2015 № 5424/17.4/61-15 та від 31.08.2015 № 9069/17.4/61-15 щодо наявності в діях ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції.
- (3) Також до Комітету надійшла заява ДП «НЕК «Укренерго» від 04.09.2015 № 02/09/10235 щодо наявності ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції генеруючими компаніями теплових електростанцій. Вказана заява приєднана до матеріалів справи.

- (4) На думку заявників, включення ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» до собівартості виробленої електричної енергії необґрунтовано завищених витрат, за певних умов, може призвести:
- (а) до зростання оптової ринкової ціни на електричну енергію та, як наслідок, здорожчання електричної енергії для споживачів, та/або
 - (б) дефіциту електричної енергії.

2. ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

- (5) За інформацію ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», наданою Комітету листом від 24.07.2015 № 10/1942 (вх. Комітету № 8-128/701-кі від 24.07.2015), [інформація з обмеженим доступом].
- (6) Отже, ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» є єдиним суб'єктом господарювання у розумінні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (далі – суб'єкт господарювання в особі ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго», група ДТЕК).
- (7) Суб'єкт господарювання в особі ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» є виробником електричної енергії, який працює за ціновими заявками відповідно до Правил Оптового ринку електричної енергії (далі – Правила ОРЕ), що є невід'ємною частиною Договору між членами оптового ринку електричної енергії України, укладеного 15 листопада 1996 року (далі – ДЧОРЕ), із змінами та доповненнями.

3. ЩОДО РИНКІВ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

- (8) Протягом 2015 року Комітетом було проведено комплексне дослідження ринків електричної енергії та енергетичного вугілля, за результатами якого 01.06.2016 Комітетом було схвалено Звіт (далі – Звіт)¹.
- (9) В Україні діє єдиний Оптовий ринок електричної енергії, на якому попит формується кінцевими споживачами, задоволення якого забезпечується виробниками та імпортерами електричної енергії, а інші суб'єкти господарювання виступають як посередники між виробником та кінцевим споживачем, що обумовлено особливими споживчими якостями та фізико-технічними характеристиками товару «електрична енергія» (одночасність виробництва та споживання, неможливість складування, повернення, переадресування).
- (10) Рада Оптового ринку електричної енергії України є представницьким органом та здійснює загальний нагляд за роботою ДП «Енергоринок», системи забезпечення функціонування Оптового ринку електричної енергії України, за виконанням умов Договору між членами Оптового ринку електричної енергії України та пов'язаних з цим зобов'язань.
- (11) Голосуючі директори Ради Оптового ринку електричної енергії України, які є представниками окремих виробників та постачальників електричної енергії, мають

¹ <http://www.amc.gov.ua/amku/doccatalog/document?id=125980&schema=main>

вплив на формування Правил Оптового ринку електричної енергії України та розподіл коштів на Оптовому ринку електричної енергії України.

- (12) До складу Ради ОРЕ відповідно до ДЧОРЕ (пункт 6.2) входять 10 голосуючих директорів – 5 від класу виробників та 5 від класу постачальників, а також 5 неголосуючих директорів, у тому числі представник ДП «Енергоринок» та представник ДП «НЕК «Укренерго».
- (13) Кворум складають 3 голосуючі директори від кожного класу (пункт 6.5.2 ДЧОРЕ), а рішення приймаються простою більшістю голосів.
- (14) До складу Ради ОРЕ протягом 2013 – 2016 років входили 4 представники компаній, пов'язаних відносинами контролю з групою ДТЕК, та 4 представники державних компаній.
- (15) На підставі аналізу наявних договірних відносин, державного регулювання та поведінки учасників ринків електроенергії, Комітетом виокремлені такі ринки, які функціонують у складі єдиного Оптового ринку електричної енергії України (далі – ОРЕ):
 - (а) загальнодержавний ринок електричної енергії, яку купує ДП «Енергоринок» з метою здійснення діяльності з оптового постачання електричної енергії на ОРЕ (ринок генерації);
 - (б) загальнодержавний ринок електричної енергії, яку продає ДП «Енергоринок» з метою здійснення діяльності з оптового постачання електричної енергії на ОРЕ (ринок оптового продажу електроенергії);
 - (в) загальнодержавний ринок послуг з передачі електричної енергії магістральними та міждержавними електричними мережами, включаючи централізоване диспетчерське управління об'єднаною енергосистемою України та надання допоміжних засобів, які купує ДП «Енергоринок» з метою здійснення діяльності з оптового постачання електричної енергії на ОРЕ (ринок послуг з передачі електроенергії).
- (16) Основні генеруючі потужності Об'єднаної енергетичної системи України (далі – ОЕС України) зосереджені в:
 - (а) п'яти енергогенеруючих компаніях: ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «Донбасенерго», ПАТ «Центренерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго», ПАТ «ДТЕК Східенерго», які загалом експлуатують 14 ТЕС із блоками одиничною потужністю 150, 200, 300 і 800 МВт, та на трьох великих ТЕЦ (Харківська ТЕЦ-5, Київські ТЕЦ-5 і 6) з енергоблоками 100 (120) МВт та 250 (300) МВт інших компаній. Загальна кількість енергоблоків на ТЕС і ТЕЦ становить 106 одиниць, у тому числі потужністю: 100 (120) МВт – 4; 150 МВт – 6; 200 МВт – 42; 250 МВт – 5; 300 МВт – 42; 800 МВт – 7 одиниць.
 - (б) ДП «НАЕК «Енергоатом», на чотирьох атомних електростанціях якого перебуває в експлуатації 15 енергоблоків, з яких 13 – з реакторами ВВЕР-1000 потужністю по 1000 МВт і 2 – з реакторами ВВЕР-440 потужністю 415 та 420 МВт. Крім того, на балансі компанії знаходиться Ташлицька ГАЕС, що наразі експлуатує два гідроагрегати, та Олександрівська ГЕС (2 гідроагрегати).
 - (в) ПАТ «Укргідроенерго», яке має у своєму складі каскади гідроелектростанцій на річках Дніпро й Дністер із загальною кількістю гідроагрегатів 103 одиниці.

4. ЩОДО СТАНУ РИНКУ ГЕНЕРАЦІЇ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ

- (17) ДП «Енергоринок» протягом періоду дослідження закуповувало електричну енергію у 167 виробників електричної енергії, при цьому з них:
- (а) 5 енергогенеруючих компаній, що працюють за ціновими заявками: ПАТ «Донбасенерго», ПАТ «Центренерго», ГК ТЕС ДТЕК (ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго»);
 - (б) 162 виробники, які не працюють за ціновими заявками.
- (18) Відповідно до проаналізованих договорів купівлі-продажу електричної енергії між ДП «Енергоринок» та виробниками електричної енергії, предметом договору визначено, що відповідний виробник зобов'язується продавати, а ДП «Енергоринок» зобов'язується купувати електроенергію, вироблену виробником, та здійснювати її оплату відповідно до умов таких договорів.
- (19) Ресурсне наповнення ринку регулюється шляхом:
- (а) довгострокового та середньострокового планування Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, що полягає в затвердженні прогнозного фізичного балансу електроенергії України об'єднаної енергетичної системи України та прогнозного балансу електроенергії, палива та витрат генеруючих компаній теплових електростанцій (річних/квартальних/місячних);
 - (б) короткострокове планування здійснює ДП «Енергоринок» шляхом складення заданого графіка навантаження відповідно до Правил ОРЕ.
- (20) ДП «НЕК «Укренерго» виконує функції з централізованого диспетчерського управління ОЕС України та відповідно має вплив на обсяги продажу електричної енергії в ОРЕ виробниками електричної енергії.
- (21) Відповідно до розділу 4 та розділу 5 Правил ОРЕ, ДП «Енергоринок» щодня готує прогноз електроспоживання (прогноз необхідного покриття) на наступну добу. Керуючись такою інформацією та на підставі наданих усіма виробниками заявок, ДП «Енергоринок» складає графік навантаження щодо кожного окремого блоку та на кожну годину. Графіки навантаження на наступну добу розробляються комплексом програмного забезпечення, яке знаходиться в експлуатації ДП «Енергоринок», погоджуються з ДП «НЕК «Укренерго», яке приймає остаточне рішення щодо розподілу навантаження, та доводяться до відповідних виробників.
- (22) Графік навантаження на наступну добу, погоджений ДП «НЕК «Укренерго», а також диспетчерські команди ДП «НЕК «Укренерго» є обов'язковими до виконання всіма виробниками електроенергії.
- (23) Згідно з Умовами та Правилами здійснення підприємницької діяльності з виробництва електричної енергії, затвердженими постановою Національної комісії з питань регулювання електроенергетики України від 8 лютого 1996 р. № 3, ліцензіат повинен надавати всю робочу потужність електростанцій, що працюють в ОЕС України, незалежно від класу напруги підключення, для Централізованого диспетчерського управління державним підприємством, яке виконує функції диспетчерського управління об'єднаною енергетичною системою України та визначається центральним органом виконавчої влади, що здійснює управління в електроенергетиці.
- (24) Згідно з Правилами ОРЕ, що є додатком до ДЧОРЕ, для виробників, що працюють за ціновими заявками, ДП «Енергоринок» визначає погодинні значення відповідних платежів, обсяг яких залежить від діяльності відповідного виробника на ОРЕ (обсягів виробництва, маневровості, дисципліни тощо).

- (25) За підсумками розрахункового місяця, за оперативними даними, відхилення фактичної оптової ринкової ціни електроенергії (далі – ОРЦ) від прогнозованої, затвердженої НКРЕКП на відповідний розрахунковий місяць, не повинно перевищувати 0,015 відсотка. Наближення фактичної ОРЦ до рівня прогнозованої в умовах постійних коливань попиту на електроенергію та структури її відпуску в ОРЕ здійснюється шляхом корегування показників, що використовуються для розрахунку платежів за маневреність та робочу потужність виробників, які працюють за ціновими заявками.
- (26) Одночасно існує адміністративний вплив з боку НКРЕКП на ціноутворення та розподіл коштів на ОРЕ, що у свою чергу може впливати на співвідношення вартісних показників продажу в ОРЕ електроенергії різними виробниками.
- (27) Оскільки цінова конкуренція на ринку генерації у зв'язку із державним впливом є обмеженою, а ціни (тарифи) на електричну енергію майже не відображають співвідношення попиту та пропозиції на ринку, а також рівень собівартості продукції, доцільним є додатковий розгляд стану конкурентних відносин шляхом вивчення натуральних показників.
- (28) Частки ДП «НАЕК «Енергоатом» та групи ДТЕК на загальнодержавному ринку генерації протягом 2013 – 2016 років наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Назва суб'єкта господарювання	Частки виробництва електричної енергії на загальнодержавному ринку генерації, %			
	2013 рік ²	2014 рік ³	2015 рік ⁴	2016 рік ⁵
ДП «НАЕК «Енергоатом»	44,37	50,14	57,31	57,6
Група ДТЕК	30,09	28,78	26,13	24,3
Всього	100	100	100	100

- (29) На загальнодержавному ринку електричної енергії, яку купує ДП «Енергоринок» з метою здійснення діяльності з оптового постачання електричної енергії (ринку генерації), протягом 2013 – 2016 років:
- (а) частка ДП «НАЕК «Енергоатом» на ринку збільшилась на 13 відсотків (з 44,37 відсотка у 2013 році до 57,6 відсотка – у 2016 році);

² Стр. 50 Звіту Антимонопольного комітету України за результатами комплексного дослідження ринків електричної енергії та енергетичного вугілля. Затверджений 01.06.2016 на відкритому засіданні Комітету, протокол № 40.

³ Стр. 50 Звіту Антимонопольного комітету України за результатами комплексного дослідження ринків електричної енергії та енергетичного вугілля. Затверджений 01.06.2016 на відкритому засіданні Комітету, протокол № 40.

⁴ Розраховано згідно з даними, наведеними в додатку 2.3.8 до Звіту про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у 2016 році, затвердженого постановою НКРЕКП від 30.03.2017 № 460, а також на сайті <http://www.dtek.com/ua/media-center/press/dteks-production-indicators-for-2016/>

⁵ Розраховано згідно з даними, наведеними в додатку 2.3.8 до Звіту про результати діяльності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, у 2016 році, затвердженого постановою НКРЕКП від 30.03.2017 № 460, а також на сайті <http://www.dtek.com/ua/media-center/press/dteks-production-indicators-for-2016/>

- (б) частка групи ДТЕК на ринку зменшилася з 30,09 відсотка у 2013 році до 24,3 відсотка – у 2016 році;
 - (в) індекс Герфіндаля-Гіршмана ДП «НАЕК «Енергоатом» та групи ДТЕК зріс на 35 відсотків (з 2874 – у 2013 році до 3908 – у 2016 році).
- (30) Сукупна частка ДП «НАЕК «Енергоатом» та групи ДТЕК на загальнодержавному ринку генерації електроенергії протягом досліджуваного періоду перевищувала 50 відсотків.
- (31) При цьому частки інших виробників електричної енергії порівняно з ДП «НАЕК «Енергоатом» та групою ДТЕК є незначними.
- (32) Відповідно до статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо:
- (а) на цьому ринку у нього немає жодного конкурента;
 - (б) не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин;
 - (в) частка якого на ринку товару перевищує 35 відсотків, якщо він не доведе, що зазнає значної конкуренції;
 - (г) монопольним (домінуючим) також може бути визнане становище суб'єкта господарювання, якщо його частка на ринку товару становить 35 або менше відсотків, але він не зазнає значної конкуренції, зокрема внаслідок порівняно невеликого розміру часток ринку, які належать конкурентам.
- (33) Монопольним (домінуючим) вважається також становище кожного з кількох суб'єктів господарювання, якщо стосовно них виконуються такі умови:
- (а) сукупна частка не більше ніж трьох суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 50 відсотків;
 - (б) сукупна частка не більше ніж п'яти суб'єктів господарювання, яким на одному ринку належать найбільші частки на ринку, перевищує 70 відсотків - і при цьому вони не доведуть, що стосовно певного виду товару між ними немає конкуренції або є незначна конкуренція і щодо них.
- (34) Відповідно до Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 05.03.2002 № 49-р, зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 1 квітня 2002 р. за № 317/6605 (далі – Методика), вважається, що суб'єкти господарювання не зазнають значної конкуренції, зокрема, коли:
- (а) частки на ринку, які належать конкурентам, порівняно невеликого розміру;
 - (б) можливості доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів (товарних груп) суттєво обмежені;
 - (в) бар'єри доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявні пільги чи інші обставини суттєво обмежують вступ на ринок нових суб'єктів господарювання.
- (35) Як додаткові ознаки наявності ринкової влади також розглядаються:
- (а) високий рівень концентрації ринку;
 - (б) високі бар'єри вступу на ринок потенційних конкурентів;

- (в) тривалий період відносної закритості ринку для вступу нових суб'єктів господарювання;
 - (г) суттєва кількісна перевага частки суб'єктів господарювання над частками інших конкурентів за умови стабільності структури ринку протягом тривалого періоду;
 - (д) наявність в об'єкта аналізу особливих прав, повноважень, пільг, зокрема наданих органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю, чи інших суб'єктів господарювання, які займають монополіне (домінуюче) становище.
- (36) У світовій практиці, зокрема в практиці, яку застосовує Федеральна комісія з регулювання електроенергетики США при перевірці ринкової влади, що базується на рівнях концентрації, ринкова влада менш вірогідна (або може проявлятися виключно на меншому (за обсягом) релевантному ринку або в певний проміжок часу), якщо Індекс Герфіндаля-Гіршмана становить менше 2500.
- (37) Протягом тривалого періоду на ринках електричної енергії та енергетичного вугілля наявні технічні, технологічні, адміністративні економічні та політичні бар'єри щодо вступу на ринок потенційних конкурентів, детальний опис яких міститься у Звіті⁶.
- (38) Ознаками ринкової влади є, зокрема, здатність суб'єктів господарювання скорочувати або обмежувати випуск товарів і постачання їх на ринок збуту з метою отримання односторонньої користі при купівлі або продажу товарів, при укладанні договорів і угод про постачання товарів, а інші суб'єкти господарювання, які є його конкурентами, не здатні компенсувати утворений дефіцит товарів. У світовій практиці ця норма застосовується у вигляді тесту на перевірку основного постачальника.
- (39) Основний постачальник – це компанія, виробництво якої є суттєво важливим для підтримки надійності на релевантному географічному ринку електричної енергії. Інакше кажучи, генеруюча компанія має ринкову владу, якщо без електроенергії від цього постачальника неможливо забезпечити надійність ринку. При цьому, основними постачальниками можуть бути одночасно декілька суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність на одному ринку⁷.
- (40) За інформацією ДП «НЕК «Укренерго», наданою листом від 15.04.2016 № 01/04-1-2/4354 (вх. Комітету від 25.04.2016 № 8-128/3839), «...у разі відмови ДП «НАЕК «Енергоатом» виробляти електроенергію можливі наступні наслідки для ОЕС України⁸:
- (а) виникнення дефіциту енергії та дефіциту потужності протягом доби, який неможливо компенсувати власною генерацією, від 2000 МВт в нічні години та до 7000 МВт на максимумі споживання (без включення газомазутних блоків ГК ТЕС). При цьому пилувугільні енергоблоки ТЕС групи ДТЕК, ПАТ «Донбасенерго» та ПАТ «Центренерго» максимально завантажені протягом доби;
 - (б) висока ймовірність збільшення дефіциту потужності в енергосистемі у разі додаткової втрати генерації через технічні пошкодження обладнання ТЕС або

⁶ Стр. 72 Звіту Антимонопольного комітету України за результатами комплексного дослідження ринків електричної енергії та енергетичного вугілля. Затверджений 01.06.2016 на відкритому засіданні Комітету, протокол № 40.

⁷ Pivotal Suppliers and Market Power in Experimental Supply Function Competition. Jordi Brandts, Stanley S. Reynolds and Arthur Schram. February 18, 2013

⁸ Розрахунки проведено ДП «НЕК «Укренерго» для зимового періоду при температурі навколишнього середовища -5/-10 °С.

- відсутності стабільного та достатнього паливозабезпечення теплових електростанцій;
- (в) загроза цілісності ОЕС України в умовах дефіциту енергії та потужності;
 - (г) неможливість використання ГАЕС в насосному режимі, так як використання даного режиму роботи ГАЕС призведе до збільшення дефіциту в нічні години. У зв'язку з відсутністю насосного режиму буде відсутній і генераторний режим.
 - (д) неможливість проведення планових та короткочасних ремонтів обладнання ТЕС групи ДТЕК, ПАТ «Центренерго» та ПАТ «Донбасенерго»;
 - (е) застосування графіків обмеження та аварійного відключення споживачів на величину дефіциту.»
- (41) Одночасно, за інформацією ДП «НЕК «Укренерго», наданою листом від 15.04.2016 № 01/04-1-2/4354 (вх. Комітету від 25.04.2016 № 8-128/3839), «...у разі одночасної відмови ГК ТЕС групи ДТЕК виробляти електроенергію режимами роботи ОЕС України незбалансовані і можливі наступні наслідки для ОЕС України⁹:
- (а) виникнення дефіциту генеруючої потужності в денній зоні, який неможливо компенсувати власною генерацією, до 1300 – 1800 МВт на максимумі електроспоживання (розрахунок проведено без включення газомазутних блоків ГК ТЕС). При цьому пилувугільні енергоблоки ТЕС ПАТ «Донбасенерго» та ПАТ «Центренерго» максимально завантажені;
 - (б) можливість збільшення дефіциту потужності в енергосистемі у разі додаткової втрати генерації через технічні пошкодження обладнання ТЕС та АЕС або відсутності стабільного та достатнього паливозабезпечення теплових електростанцій;
 - (в) загроза цілісності ОЕС України в умовах дефіциту потужності;
 - (г) загроза застосування графіків обмеження та аварійного відключення споживачів на величину дефіциту;
 - (д) неможливість проведення планових та короткочасних ремонтів обладнання ТЕС ПАТ «Центренерго» та ПАТ «Донбасенерго»;
 - (е) у разі відсутності генерації на Бурштинській ТЕС збалансування остову Бурштинської ТЕС відбудеться за рахунок несанкціонованого відбору електроенергії з європейської системи ENTSO-E або за рахунок застосування графіків обмеження та аварійного відключення споживачів.»
- (42) Можливий, спричинений групою ДТЕК дефіцит електричної енергії може бути покритий за рахунок включення на повну потужність решти генерації та імпортованої електричної енергії.
- (43) Разом з тим, пуск пилувугільних енергоблоків ТЕС ПАТ «Центренерго» та ПАТ «Донбасенерго», які знаходяться в «холодному резерві», та завантаження енергоблоків АЕС до повної наявної потужності потребуватимуть певного часу (декілька днів). Також існують значні бар'єри доступу до ресурсу енергетичного вугілля, про що детально зазначено в розділі 5 цих рекомендацій.

⁹ Розрахунки проведено ДП «НЕК «Укренерго» для зимового періоду при температурі навколишнього середовища -5/-10 °С.

- (44) Покриття можливого дефіциту імпортованою електричною енергією також потребуватиме певного часу у зв'язку з необхідністю прийняття відповідного рішення Міністерством енергетики та вугільної промисловості України, проведенням аукціону на доступ до пропускнуї спроможності міждержавних перетинів, укладенням міжнародних контрактів тощо.
- (45) Враховуючи викладене, група ДТЕК є одним з «основних постачальників» на ринку генерації. При цьому цей ринок функціонує в умовах технічних та технологічних обмежень, які обумовлені, зокрема, такими особливостями обладнання (генеруючих потужностей та мереж):
- (а) обмеженість можливостей виробництва електричної енергії установленою потужністю електроустановок, технічним станом генеруючого обладнання, пропускнуою спроможністю електричних мереж, до яких приєднана відповідна електроустановка, наявністю та можливістю доступу до первинних енергоносіїв, наприклад, запасів вугілля на складах;
 - (б) обмеженість можливостей імпорту електричної енергії пропускнуою спроможністю міждержавних електричних мереж;
 - (в) різні можливості генеруючих установок змінювати навантаження та маневрувати, що є особливо значимим для задоволення попиту на електричну енергію у напівпікові та пікові періоди навантаження протягом доби ¹⁰;

5. ЩОДО СТАНУ РИНКІВ ЕНЕРГЕТИЧНОГО ВУГІЛЛЯ

- (46) За інформацією державного підприємства «Вугілля України» (далі – ДП «Вугілля України»), у першому півріччі 2015 року в Україні вугледобувними підприємствами видобуто вугілля обсягом 19,5 млн тонни. З них державними вугледобувними підприємствами, що входять до сфери управління Міністерства енергетики та вугільної промисловості (далі – Міненерговугілля), видобуто 3,4 млн тонни, що становить 17,7 відсотка загального обсягу видобутку. Підприємствами компанії ДТЕК видобуто 12,6 млн тонни, що становить 64,6 відсотка загального обсягу видобутку. Обсяг видобутку іншими суб'єктами господарювання недержавної форми власності становить 3,5 млн тонн, що становить 17,7 відсотка загального видобутку.
- (47) Всього в Україні у першому півріччі 2015 року поставлено на ТЕС та теплоелектроцентралі (ТЕЦ) енергетичного вугілля обсягом 13,9 млн тонни.
- (48) За інформацією Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, наданою листом від 04.09.2015 № 01/34-38П (вх. Комітету від 07.09.2015 № 6-01/8077), українські вугледобувні підприємства забезпечують потребу генеруючих компаній ТЕС України в енергетичному вугіллі лише в частині вугілля газової групи. Видобуток вугілля пісної та антрацитової групи здійснюється вугледобувними підприємствами Донецької та Луганської областей, які знаходяться на території, де органи державної влади України тимчасово не здійснюють свої повноваження. До червня 2014 року вугледобувні підприємства повністю задовольняли потреби української економіки у вугіллі. Починаючи з липня 2014 року, потреба у вугіллі марок А і П забезпечувалася за рахунок вугілля, яке надходило із зони проведення Антитерористичної операції або імпортом, який надходить, зокрема, із Південно-Африканської Республіки, Австралії тощо.

¹⁰ Розділ 2.1.2 Звіту Антимонопольного комітету України за результатами комплексного дослідження ринків електричної енергії та енергетичного вугілля. Затверджений 01.06.2016 на відкритому засіданні Комітету, протокол № 40.

- (49) На початок 2017 року ситуація із забезпеченням ГК ТЕС енергетичним вугіллям ускладнилася у зв'язку з блокуванням вантажних перевезень енергетичного вугілля.
- (50) На ринку енергетичного вугілля склалася ситуація, коли фактично існує 3 основних покупці, які споживають 94,4 відсотка загального обсягу вугілля, а саме: суб'єкт господарювання в особі ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» – 71,0 відсоток, ПАТ «Центренерго» – 13,5 відсотка, ПАТ «Донбасенерго» – 9,9 відсотка. Частка ТЕЦ, які працюють на вугіллі, становить 5,6 відсотка.
- (51) Група ДТЕК видобуває, транспортує та реалізовує енергетичне вугілля в межах вертикально-інтегрованої компанії. Основним постачальником енергетичного вугілля на ГК ТЕС групи ДТЕК є ТОВ «ДТЕК Трейдинг», яке пов'язане відносинами контролю із групою ДТЕК у значенні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції».
- (52) За інформацією Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сферах енергетики та комунальних послуг (далі – НКРЕКП), що надійшла до Комітету листом від 31.08.2015 № 9069/17.4/61-15, дослідження витрат у структурі собівартості суб'єкта господарювання в особі ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» вказує на збільшення їх складових.
- (53) Ціна вугілля у ГК ТЕС ДТЕК за перше півріччя 2015 року порівняно з першим півріччям 2014 року значно зросла, якщо порівняти з іншими ГК ТЕС, зокрема:
- (а) у ТОВ «ДТЕК Східенерго» зросла на 104,3 відсотка (з 598,49 до 1222,66 грн/тонна);
 - (б) у ПАТ «ДТЕК Західенерго» зросла на 63,1 відсотка (з 923,75 до 15066,26 грн/тонна);
 - (в) у ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» зросла на 101,9 відсотка (з 751,22 до 1438 грн/тонна).
- (54) При цьому протягом зазначеного періоду ціна вугілля у ГК ТЕС інших виробників електричної енергії, що не входять до групи ДТЕК, також зросла:
- (а) у ПАТ «Донбасенерго» зросла на 26,5 відсотка (з 684,92 до 866,65 грн/тонна);
 - (б) у ПАТ «Центренерго» зросла на 62,9 відсотка (з 712,22 до 1223,45 грн/тонна).
- (55) Відповідно до звітів про ліцензовану діяльність з виробництва електричної та теплової енергії (форма № 6-НКРЕ-енерговиробництво), копії яких надані ТОВ «ДТЕК Східенерго» (лист від 13.08.2015 № 17/1823/1), ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго» (лист від 13.08.2015 № 10/2151/1), ПАТ «ДТЕК Західенерго» (лист від 13.08.2015 № 82/2424/1), собівартість виробництва електричної енергії складається з:
- (а) виробничої собівартості, у тому числі витрат на паливо, виробничі послуги, сировину та допоміжні матеріали, інших витрат;
 - (б) амортизаційних витрат;
 - (в) інших операційних витрат;
 - (г) відсотка за користування кредитами.
- (56) Загальна структура собівартості виробництва електричної енергії ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» протягом 2013 – 2014 років наведена в таблиці 2.

Таблиця 2

№ з / п	Складові собівартості	Структура собівартості виробництва електричної енергії ТОВ «ДТЕК СХІДЕНЕРГО», %		Структура собівартості виробництва електричної енергії ПАТ «ДТЕК ЗАХІДЕНЕРГО», %		Структура собівартості виробництва електричної енергії ПАТ «ДТЕК ДНІПРОЕНЕРГО», %	
		2013 рік	2014 рік	2013 рік	2014 рік	2013 рік	2014 рік
1	Виробнича собівартість	94,2	93,5	97,0	96,7	96,6	96,9
	у тому числі:						
	паливо	70,3	66,1	81,9	81,3	72,8	74,6
	інші витрати	13,4	14,8	4,0	3,7	6,4	5,2
2	Адміністративні витрати	1,4	1,1	1,0	0,9	0,8	1,3
3	Інші операційні витрати	1,3	1,4	1,5	1,3	2,1	1,0
4	Відсоток за кредит	3,2	4,0	0,5	1,0	0,4	0,9

- (57) Найбільшу частку (понад 65 відсотків) у структурі собівартості виробництва електричної енергії ТОВ «ДТЕК Східенерго», ПАТ «ДТЕК Дніпроенерго», ПАТ «ДТЕК Західенерго» становлять витрати на паливо.
- (58) Вартість палива (вугілля, газу, мазуту), яке використовують генеруючі компанії теплових електростанцій для виробництва електричної енергії:
- є одним з вирішальних факторів включення енергоблоків теплових електростанцій до графіка навантаження, який формує ДП «Енергоринок» (менша вартість палива збільшує вірогідність потрапляння до графіка навантаження і збільшення відпуску електроенергії);
 - суттєво впливає на тариф на електричну енергію, продану в ОРЕ, та у свою чергу, за певних умов, може створювати передумови для перегляду ОРЦ стосовно її збільшення.
- (59) На 01.07.2015 в Україні видобуток вугілля здійснювали 150 шахт, з яких 69 не працювали через бойові дії. З 90 шахт, підпорядкованих Міністерству енергетики та

вугільної промисловості України, лише 35 знаходяться на контрольованій Україною території.

- (60) За даними Міненерговугілля, на непідконтрольній території Донецької та Луганської областей знаходяться 85 шахт усіх форм власності, що становить 57 відсотків їх загальної кількості по Україні. З них на 60 шахтах видобувалося енергетичне вугілля, у тому числі майже 100 відсотків антрациту.
- (61) Загалом в Україні частка електроенергії, виробленої з використанням вугільної продукції, становить близько однієї чверті. Близько 45 відсотків енергоблоків українських ТЕС (за встановленою потужністю) працюють на вугіллі антрацитової групи, близько 35 відсотків – на вугіллі газової групи, та близько 20 відсотків – на газу¹¹.
- (62) На сьогодні ринок енергетичного вугілля в Україні функціонує в умовах:
- (а) зменшення виробництва вугілля на Донбасі;
 - (б) *[інформація з обмеженим доступом]* (лист ТОВ «ДТЕК Трейдінг» від 01.12.2015 № 1814 (вх. Комітету від 04.12.2015 № 8-02/1184-кі);
 - (в) пошкодження та знищення шахтного фонду;
 - (г) руйнації залізничної інфраструктури;
 - (д) наявності державної підтримки державних вугледобувних підприємств;
 - (е) відсутності біржової торгівлі енергетичним вугіллям для потреб ТЕС.
- (63) **За таких умов, зважаючи на:**
- (а) **значимість для забезпечення стабільної роботи ОЕС України обсягів виробництва електроенергії групою ДТЕК**
- та**
- (б) **відсутність в Україні повномасштабного ринку енергетичного вугілля, закупівля групою ДТЕК певного обсягу енергетичного вугілля на конкурентних засадах могла б стати індикатором ринкової ціни на паливо та, як наслідок, усунути умови, які можуть сприяти виникненню можливих порушень законодавства про захист економічної конкуренції на ринках електричної енергії та енергетичного вугілля.**
- (64) Враховуючи викладене, відповідно до статті 46 Закону України «Про захист економічної конкуренції» з метою усунення умов, що сприяють виникненню порушень законодавства про захист економічної конкуренції, Антимонопольний комітет України надає товариству з обмеженою відповідальністю «ДТЕК Східенерго», публічному акціонерному товариству «ДТЕК Дніпроенерго», публічному акціонерному товариству «ДТЕК Західенерго» такі обов'язкові для розгляду

¹¹ За даними Національного інституту стратегічних досліджень.

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

1. Здійснити заходи щодо закупівлі паливно-енергетичних ресурсів (енергетичного вугілля) для виробництва електричної енергії на конкурентних засадах.
2. Здійснити закупівлю в період травень – грудень 2017 року паливно-енергетичних ресурсів (енергетичного вугілля) для виробництва електричної енергії на конкурентних засадах, обсягом не менше 10 (десяти) відсотків споживання (спалювання) енергетичного вугілля для виробництва електричної енергії за аналогічний період 2016 року.

Рекомендації Антимонопольного комітету України підлягають обов'язковому розгляду органами чи особами, яким вони надані. Про результати розгляду рекомендацій повідомити Антимонопольний комітет України у 30-денний строк з дня їх отримання.

Голова Комітету

Ю. ТЕРЕНТЬЄВ